

יחס להדברים הנמנים אחריו), היינו מצוי כזה שיש לו יחס דמיוני³⁵ (כביכול) למציאות הנמצאים שנמצאו ממנו³⁶ - ומצד בחינה זו (ד"מצי ראשון"), הוא מתמצא כל נמצא".

ב) ואם הוא "אינו מצוי, אין דבר אחר יכול להמצאות", היינו: שהקב"ה כמו שהוא מצד עצמו הוא "אינו (בגדר) מצוי" - ("מצוי לא במציאות") - ומצד דרגא זו, "אין דבר אחר יכול להמצאות".

ט. ע"פ הנ"ל יובן דיוק לשונו של הרמב"ם "שהוא אינו מצוי" - בהוספת תיבת "הוא" מוסברת כוונתו בהמושג ד"אינו מצוי". כלומר: אילו נאמר "שאינו מצוי" בלבד ה' אפשר לטעות שהמדובר הוא בתואר ודרגת השם המדובר לפני "שהוא" היינו ה"ממצא" כל נמצא, והכוונה ב"אינו מצוי" היא - אשר ביחד עם זה יש בו דרגא ותואר נעלה יותר, שהוא "אינו מצוי", היינו "לא במציאות".

ועפ"ז יובן גם דיוק לשונו של הרמב"ם: "ואם יעלה על הדעת כו" - כי ידיעה זו "שהוא אינו מצוי" היא קס"ד דידיעה (במדריגה) נעלית יותר מהידיעה (שכתב לפני"ה ב"ה"א) "שיש שם מצוי ראשון". ולכן מדייק "ואם יעלה על הדעת כו" -

לשולל עצם התואר ד"אינו מצוי", כי אם לשולל את הקס"ד הסברא שהשי"ת

35) ואף שבה"ז נח מבאר הרמב"ם ש"אלקה ז"ה שקאי א"יש לעיל (ה"ה) "המצוי הזה הוא אלקי העולם" - אין לו דמיון בכל הנמצאים (ואל מי תדמינו ואשוח) - הרי זה גופא שצריך ושייך לשולל שאינו דומה להנמצאים בעולם, מוכיח, שיש איזה יחס ביניהם; משא"כ בהבחינה ד"אינו מצוי", מכיון שאינו כסוג ה"מציאות" כולל - באמתית הענין גם אין שייך לומר שאינו דומה להנמצאים שבעולם [וע"ד מ"ש במ"ג שם; כמו שלא יאמר במתקנות לא מעוותה ולא שררה. ובתנאי חיב פ"ט: "לא שייך כלל לומר בו שאי אפשר להשיגו... והואמר עליו שא"א להשיגו הוא כאומר על איזו חכמה רמה ועמוקה שאי אפשר למששה בידים"].

36) בהמשך תרס"ו ריש ע' תל"א: "שבחי" המצוי הראשון הוא שם הוי"ו... הוא בחי' אמתת העצמות שהוא ההוי' האמתית שמציאותו מעצמותו" (ראה גם סה"מ תרס"ז ע' ק"צ קצ"א. סה"מ עזרי"ת ע' ע"ג). אבל אין מזה סתירה למ"ש בפנים - כי הביאור שבהמשך תרס"ז שם הוא (במפורש שם) ע"פ הרמ"ז שברמב"ם שהתברר נסוד היסודות ועמוד החכמות הן ר"ת הוי"; אבל כוונת הפשוט בלי הרמב"ם - "מצוי ראשון" ה"ממצא" כל נמצא" י"ל שהוא כפנים. [להעיר מדי"ה אהא הראת הישית פ"א, שהטעם לזה שהוי"ו בא ברמ"ז - הוא לפי שההווה העולמות בפועל היא ע"י שם אלקים].

והעיר, שגם בהרמז בלשון הרמב"ם שם הוי"ו, הוא שם הוי"ו שיש בו אותיות [שהרי הרמז דשם הוי"ו ב"סוד היסודות ועמוד החכמות" הוא לפי שראשי תיבות אלו הם ד' האותיות דשם הוי"ו], ואילו "הוי"ו האמתית שמציאותו מעצמותו" - "אין בו אותיות הוי"ו", כמבואר בהמשך תרס"ז שם.

ועפ"ז יש לבאר את דברי הרמב"ם (בשתי הלכות הראשונות) בעומק יותר, שכוונתו כזה היא - לא רק לבי' הענינים ד"חיוב ושלילה" שבמצות ידיעת ה', אלא גם - לבי' הענינים ד"חיוב ושלילה" שביחס הקב"ה (כביכול) למציאות שבעולם. והביאור כזה:

הקב"ה הוא מופשט ומושלל מגדר ה"מציאות" של הנמצאים. ובלשונו ובהסברת הרמב"ם³⁷ - "מצוי לא במציאות". ומה שאנו אומרים עליו "מצוי" - הוא מפני שאין לנו תואר אחר לשלול ההעדר; וכאמרנו עליו "אח"ד", "קדמו"ך" - אף שאינו ב"מאורעות הגופות" דריבוי ואחדות ואינו מצוי בזמן וכו'.

אלא שעלה ברצונו לכרוא העולמות ובענותנותו השפיל עצמו כביכול ובעשרה מאמרות ברא את השמים ואת הארץ; וכמ"ד"ל במקום גדולתי³⁸ - הגדולה זו מעשה בראשית³⁹ - שם אתה מוצא ענותנותו³⁹. ומוכן שגם אז הוא "מצוי לא במציאות", ובמכש"כ וק"ו עד אין קץ מחכם גדול ביותר - שבמדריגתו האמתית, הכי גדולה הוא נמצא גם בעת דבורו עם קטן שאינו בערכו כלל.

ושני ענינים אלו כותב ומבאר הרמב"ם ב' הלכות הנ"ל:

א) "שיש שם מצוי ראשון"⁴⁰ והוא ממציא כל נמצא", היינו: שהקב"ה השפיל את עצמו כביכול להיות בבחי' "מצוי" - ("מציאות ששייכת להמציא נמצא"), ויתרה מזה - עד שיהי' בבחי' "מצוי ראשון" (שהתואר "ראשון" מורה שיש לו

30) מ"ג ח"א פנ"ו. בהעתקת תיבון "נמצא ולא במציאות" (וכן הוא בכמה ממפשי המ"ג), אבל בהעתקת קאפו (ירושלים תשל"ב) "מצוי ולא במציאות" - והעתקה זו נראית יותר שיהיה כל הרמב"ם ב"ד" כאן. וגם מוכן הוא שבנוגע (ל"שמים וארץ ומה שביניהם" (כולל גם עולמות הרחוקים) אין מדויק כי"כ התואר "מצוי", כיון שכא"ו"א מהם נפגל צריך לנמצאים כו'. ואף שנמצא בכ"מ דלא בתנ"ל - הוא, התאו "נמצא" כיון שהוא "מצוי ראשון", ואינו צריך לנמצאים כו'. ואף שנמצא בכ"מ דלא בתנ"ל - הוא, בלי הרמב"ם במ"ג, מפני אי הקפדה בהסברה, "ע"ד השתוף והחסרון" - ובספר מעין החכמה (אוצר מדרשים ע' שט): ודע כי הקב"ה המצוי הראשון ולא נקרא מצוי רק מי שהמציא את עצמו. - ועיי"ג סה"מ עזרי"ת פ"ע ע"ג.

31) מגילה לא, א (ע"פ הגרסא ביל"ש תהלים רמז תשצ"ד. פיה"מ להרמב"ם אבות פ"ד מ"ז. ועוד).

32) ברכות נח, א.

33) כי גדולה זו היא ענוה והשפלה לגבי' ית' (ד"ה כבוד מלכותך תחס"א. אור ליי"ד הישית. ועוד).

34) יל"פ שהם ב' השפלות: א) מצוי, אבל למעלה לגמרי מגדר מציאות הנבדלים ב' ראשון - שיש שני לו בענין מציאותו, עכ"פ בריחוק הערך. ולהעיר מתורת אדמו"ר הזקן: לא זהו עיקר האלקות מה שהעולמות מתהווים ממנו כו' זהו רק ע"י הארה לבד ממנו והו' נמשך ומתלבש בשרש הנאלים כו' (לק"ת שה"ש ח, א).